

पाठ्यपुस्तकांचा पुनर्वापर
करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: बालभ-२०२०/प्र.क्र.१२९/एस.डी.३
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२
दिनांक: ०८ डिसेंबर, २०२०

पार्श्वभूमी :-

शालेय विद्यार्थ्यांना दैनंदिन जीवनातील पर्यावरणाचे महत्त्व समजावे या उद्देशाने विद्यार्थ्यांना त्यांच्या शालेय अभ्यासक्रमात "पर्यावरण" या विषयाचा समावेश केला आहे. तसेच, कृतीयुक्त शिक्षणासाठी त्यांच्या गावातील पर्यावरणाच्या संरक्षणासाठी विविध उपक्रम राबविण्यात येतात. पर्यावरण जतनासाठी "वापर कमी करणे, पुन्हा वापर करणे, पुनर्वापर करणे (Reduce, Re-use, Re-Cycle)" ही संकल्पना मुलांना शिकविली जाते. सदर संकल्पनेचा एक भाग म्हणून पाठ्यपुस्तकांचे प्रायोगिक तत्वावर पुनर्वापर करण्याची योजना राबविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

समग्र शिक्षा योजनेंतर्गत इयत्ता १ ली ते ८ वी तील विद्यार्थ्यांना दरवर्षी शासनाकडून मोफत पाठ्यपुस्तकांचे वाटप करण्यात येते. यासाठी दरवर्षी सुमारे रु.२०० कोटी पेक्षा जास्त खर्च येतो. शालेय विद्यार्थ्यांना वाटप केलेल्या पाठ्यपुस्तकांपैकी काही विद्यार्थी पाठ्यपुस्तकांची योग्य रितीने जपणूक करतात व त्यांना सुस्थितीत ठेवतात, अशा पाठ्यपुस्तकांचे संकलन करून त्याचा पुनर्वापर केल्यामुळे पुढील वर्षी त्याचे फेरवाटप करणे शक्य होते. पुस्तकाचा पुनर्वापर केल्याने काही प्रमाणात कागदाची बचत होईल. शैक्षणिक वर्ष २०२१ मध्ये प्रायोगिक तत्वावर पाठ्यपुस्तकांचे पुनर्वापर करण्याचा पथदर्शी (Pilot) प्रकल्प राबविण्याचे शासनाने ठरविले आहे.

परिपत्रक:-

समग्र शिक्षा अंतर्गत ज्या शाळेत शासनामार्फत मोफत पाठ्यपुस्तक योजना राबविली जाते अशा शाळेतील मुलांना व पालकांना आवाहन करण्यात येते की, त्यांनी जुनी (सन २०१९-२० किंवा २०२०-२१ मध्ये) वापरलेली पाठ्यपुस्तके त्यांच्या शाळेत जमा करावी. ही ऐच्छिक योजना राहिल. यामुळे विद्यार्थ्यांना पुस्तके सुस्थितीत ठेवण्याची सवय लागेल.

सध्या कोविड-१९ विषाणूचा प्रादुर्भाव सर्वत्र असल्यामुळे, सदर उपक्रम जेव्हा शाळा सुरू होतील तेव्हा राबविण्यात यावा. पाठ्यपुस्तके जमा झाल्यानंतर सदर पुस्तकांची वर्गवारी

शाळास्तरावर करण्यात यावी व त्याचा अहवाल संबंधित शिक्षणाधिकारी (प्राथ.), यांच्याकडे विहित मार्गाने सादर करण्यात यावा. सदर माहिती संकलित करण्यासाठी शिक्षण संचालक (प्राथ.), यांनी मसुदा तयार करून सर्व संबंधितांना द्यावा. सदर उपक्रम पहिल्या वर्षी प्रायोगिक तत्वावर राबविण्यात येणार असून सदर उपक्रमातून कागदाची बचत झाल्यामुळे झाडाचे संवर्धन होण्यास मदत होईल. प्रस्तुत उपक्रमातून किती पाठ्यपुस्तके जमा होतील तसेच, विद्यार्थी किंवा पालकांचा प्रतिसाद बघून त्यासंबंधी पुढील निर्णय घेण्यात येईल. सदर योजनेस जास्तीत जास्त प्रतिसाद मिळावा ह्या दृष्टीने सर्व संबंधितांनी आवश्यक कार्यवाही करावी.

प्रस्तुत शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२०१२०९१५३५२८५१२१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(राजेंद्र पवार)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ३) मा. मंत्री, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, यांचे विशेष कार्य अधिकारी, मंत्रालय, मुंबई
- ४) सर्व मा. मंत्री / मा. राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ५) मा. विरोधी पक्षनेता, विधानसभा / विधानपरिषद, विधानमंडळ, मुंबई
- ६) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
- ७) मा. अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, यांचे स्वीय सहायक
- ८) मा. आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- ९) मा. राज्य प्रकल्प संचालक, प्राथमिक शिक्षण परिषद, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
- १०) मा. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- ११) सर्व विभागीय शिक्षण उपसंचालक
- १२) शिक्षण संचालक (माध्य. व उच्च माध्य.), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १३) शिक्षण संचालक (प्राथमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १४) शिक्षणाधिकारी (प्राथ.), जिल्हा परिषद (सर्व)
- १५) शिक्षणाधिकारी, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई.
- १६) निवड नस्ती - एस.डी. ३